

मम पुस्तकम्

नाम

—

पत्रसङ्केतः

—

चल-दूरवाणी-सङ्ख्या

—

वार्तालापाय

१. किम्, भवान् / भवती मतदानं कृतवान् / कृतवती ?
२. किम्, भवान् / भवती कदापि प्रत्याशिरूपेण भागं गृहीतवान् / गृहीतवती ?
३. मतदानं प्रत्याशिरूपेण भागग्रहणं च इत्यनयोः कः भेदः ?
४. कस्मिन् वयसि मतदानस्य अर्हता भवति ?
५. किम्, भवान् / भवती मतदाने समस्याम् अनुभूतवान् / अनुभूतवती ?

केन्द्रीय-

मतदानकेन्द्रम्

४

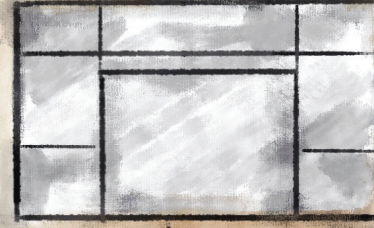
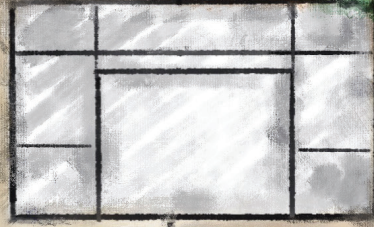

विद्यालयः

सर्व-शिक्षा-अभियानम्

सर्वे पठेयुः सर्वे वर्धेरन्

५

भवतां भवतीनां
च मतदानम्
लोकतन्त्रस्य
आधारः

६

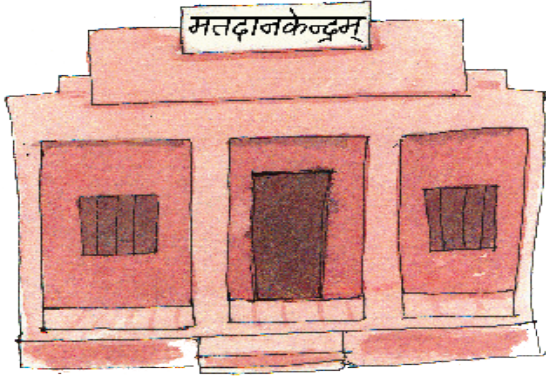
मतदानम्

वयं ज्ञास्यामः

क्ष घ ध ढ

- समयमापनस्य उपयोगः कथं करणीयः
(१२ एवं च २४ होरात्मिका घटिका)
- निदर्शिकायां, समय-सारिण्यां रेल-चिटिकायां
च दत्तानां सूचनानाम् अवगमनम्।

■ चित्रं दृष्ट्वा पठामः -

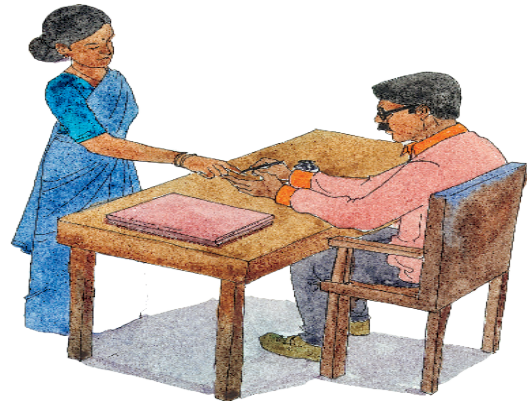
मतदानकेन्द्रम्

मतदानम्

विद्युतीय-मतदान-यन्त्रम्

निर्वाचन-अधिकारी

■ अक्षराणि पठन्तु लिखन्तु च -

घटः रक्तवर्णीयः अस्ति ।

विना ध्यानं विना धर्मं विना धैर्यं विना धनम् ।
विद्यया सर्वसंसिद्धिः जीवनं जीवनं नहि ॥

घटी	घासः	धावकः	धनुर्धरः
.....			

शङ्करः ढक्कां वादयति ।

बालकेभ्यः राक्षसानां कथाः रोचन्ते ।

दृढः	ढोलकम्	कक्षा	शिक्षितः
.....			

- सावधानं पश्यन्तु, पठन्तु परस्परं चर्चा च कुर्वन्तु -

■ मम शब्दाः

चतुर्विंशति-होरात्मिका घटिका

एकस्मिन् दिने चतुर्विंशतिः होराः भवन्ति । सामान्यतया वयं समयं द्रष्टुं १२ होरात्मिकायाः घटिकायाः प्रयोगं कुर्मः । अस्याः होरायाः सूचिका सम्पूर्णे दिवसे घटिकायाः चक्रद्वयं पूरयति । रात्रेः द्वादशवादनतः मध्याह्नस्य द्वादशवादन-पर्यन्तं समयः AM (प्रातः पूर्वाह्नः वा) एवं लेखनीयः । मध्याह्नस्य द्वादशवादनतः रात्रेः द्वादशवादनपर्यन्तं समयः PM (सायम् अपराह्नः वा) इति कथ्यते। चतुर्विंशति- होरात्मिकायां घटिकायां समयदर्शनस्य विशिष्टः विधिः अस्ति । यथा - प्रातः ५ वादनस्य कृते ५:०० इति तथा च सायं ५ वादनस्य कृते १७:०० इति लिख्यते । एतादृशीनां घटिकानां प्रयोगः रेलयान-स्थानकेषु वायुयान-स्थानकेषु च भवति ।

शिक्षक-निर्देशः – मतदानस्य विषये चर्चा क्रियताम् । सहभागिनः पृष्ट्वा एतेन विषयेण सम्बद्धाः त्रिचतुराः शब्दाः लेखनीयाः । ते शब्दाः तेषां भाषायाः अपि भवितुम् अर्हन्ति ।

- २४ होरायाः घटिका मध्याह्न-कालानन्तरं ५ वादनस्य कृते १७ वादनम् (१२ + ५ होराः) इति प्रदर्शयति ।

17:00

- चतुर्विंशति-होरात्मिकां घटिकां द्वादशहोरात्मिक-घटिकायां परिवर्तयन्तु ।

16:15

सपादचतुर्वादनम्

17:30

13:45

20:00

समय-सारिणी

पीयूषः 'महाबोधि-एक्सप्रेस' इत्यस्मिन् रेल-याने उपविश्य देहलीतः प्रयागराजरेलयान-स्थानकपर्यन्तं यात्रां करिष्यति । अस्य रेलयानस्य समयसारिण्यां चतुर्विंशति-होरात्मिकायाः घटिकायाः अनुसारेण समयः प्रदर्शितः वर्तते ।

१२३९८ 'महाबोधि-एक्सप्रेस' इत्यस्य रेलयानस्य एक्सप्रेस समय-सारिणी

क्र. सं.	रेल-स्थानस्य नाम	प्राप्ति-समयः	प्रस्थानसमयः	दूरता (किलोमीटरपरिमिते)
१.	नवदेहली	—	१२:१०	—
२.	अलीगढ-जंक्शन	१३:५१	१३:५३	१३१
३.	प्रयागराज-जंक्शन	२०:१०	२०:१५	६३५

अधुना 'महाबोधि-एक्सप्रेस' इत्यस्य रेलयानस्य समय-सारिणीं दृष्ट्वा वदन्तु –

१. नवदेहलीतः प्रयागराज-रेलयान-स्थानकं कियत् किलोमीटर-परिमितं दूरं वर्तते ?

२. अलीगढ-रेलयान-स्थानकात् प्रयागराजः कियत् दूरं वर्तते ?

अत्र पीयूषस्य रेल-चिटिका उदाहरणरूपेण प्रदत्ता अस्ति –

प्रस्थानस्य तिथिः

पि.एन.आर. सङ्ख्या: B46-0474720

यानसङ्ख्या: 12398

आहत्य दूरता (कि.मी): 79964899

चिटिका-सङ्ख्या: 79964899

प्रस्थानरेलस्थानम्: नवदेहली

यानस्य नाम: महाबोधि एक्सप्रेस

कोचसङ्ख्या: S14

आसन-सङ्ख्या: 33

आयुः: 32

प्राप्तिस्थानम् रेलस्थानम्: प्रयागराज ज

भाटकम् (रूप्यकेषु): 375

महाबोधि एक्सप्रेस

चिटिकायाः उदाहरणम्

१. पीयूषस्य रेलयानस्य नाम किम् अस्ति ?

२. पीयूषस्य रेलयानस्य सङ्ख्या का अस्ति ?

३. रेलयानस्य शकटस्य (रेलयानकोच) सङ्ख्या का अस्ति ?

४. पीयूषस्य आसनस्य सङ्ख्या का ?

शिक्षक-निर्देशः — शिक्षकः चतुर्विंशति-होरात्मिकायां घटिकायाम् अथवा द्वादश-होरात्मिकायां घटिकायां समयं द्रष्टुं सहभागिनः प्रेरयेत् । चतुर्विंशति-होरात्मिकायां घटिकायां समयं दृष्ट्वा द्वादश-होरात्मिकायां परिवर्तनं कथं करणीयम् इति पाठयेत् । रेलयानसारणीम् आश्रित्य सहभागिनः कृते अभ्यासाय अवसरं कल्पयेत् ।

दिनदर्शिका

एकस्मिन् वर्षे १२ मासाः भवन्ति । केचन मासाः ३० दिनात्मकाः भवन्ति, केचन ३१ दिनात्मकाः भवन्ति । फरवरीमासः २८ अथवा २९ दिनात्मकः भवेत् । वर्षस्य प्रारम्भिकमासः जनवरीमासः एवं च अन्तिममासः दिसम्बरः अस्ति ।

जनवरीमासः

रवि.	सोम.	मंगल.	बुध.	गुरु.	शुक्र.	शनि.
	१	२	३	४	५	६
७	८	९	१०	११	१२	१३
१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०
२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७
२८	२९	३०	३१			

फरवरीमासः

रवि.	सोम.	मंगल.	बुध.	गुरु.	शुक्र.	शनि.
			१	२	३	
४	५	६	७	८	९	१०
११	१२	१३	१४	१५	१६	१७
१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४
२५	२६	२७	२८	२९		

मार्चमासः

रवि.	सोम.	मंगल.	बुध.	गुरु.	शुक्र.	शनि.
					१	२
३	४	५	६	७	८	९
१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३
२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०
३१						

अप्रैलमासः

रवि.	सोम.	मंगल.	बुध.	गुरु.	शुक्र.	शनि.
	१	२	३	४	५	६
७	८	९	१०	११	१२	१३
१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०
२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७
२८	२९	३०				

मईमासः

रवि.	सोम.	मंगल.	बुध.	गुरु.	शुक्र.	शनि.
			१	२	३	४
५	६	७	८	९	१०	११
१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८
१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५
२६	२७	२८	२९	३०	३१	

जूनमासः

रवि.	सोम.	मंगल.	बुध.	गुरु.	शुक्र.	शनि.
						१
२	३	४	५	६	७	८
९	१०	११	१२	१३	१४	१५
१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२
२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९
३०						

जुलाई-मासः

रवि.	सोम.	मंगल.	बुध.	गुरु.	शुक्र.	शनि.
	१	२	३	४	५	६
७	८	९	१०	११	१२	१३
१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०
२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७
२८	२९	३०	३१			

अगस्तमासः

रवि.	सोम.	मंगल.	बुध.	गुरु.	शुक्र.	शनि.
				१	२	३
४	५	६	७	८	९	१०
११	१२	१३	१४	१५	१६	१७
१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४
२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१

सितम्बरमासः

रवि.	सोम.	मंगल.	बुध.	गुरु.	शुक्र.	शनि.
	१	२	३	४	५	६
७	८	९	१०	११	१२	१३
१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०
२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७
२८	२९	३०				

अक्टूबरमासः

रवि.	सोम.	मंगल.	बुध.	गुरु.	शुक्र.	शनि.
		१	२	३	४	५
६	७	८	९	१०	११	१२
१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९
२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६
२७	२८	२९	३०	३१		

नवम्बरमासः

रवि.	सोम.	मंगल.	बुध.	गुरु.	शुक्र.	शनि.
				१	२	
३	४	५	६	७	८	९
१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३
२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०

दिसम्बरमासः

रवि.	सोम.	मंगल.	बुध.	गुरु.	शुक्र.	शनि.
	१	२	३	४	५	६
७	८	९	१०	११	१२	१३
१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०
२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७
२८	२९	३०	३१			

अधः प्रदत्तां जनवरीमासस्य दिनदर्शिकां पूरयन्तु -

रविवासरः	सोमवासरः	मंगलवासरः	बुधवासरः	गुरुवासरः	शुक्रवासरः	शनिवासरः
	१	२	३			६
			१०			
	१५					२०
२१				२५		
			३१			

दिनदर्शिकां दृष्ट्वा वदन्तु -

अस्मिन् मासे कति रविवासराः भविष्यन्ति ?

१९ दिनाङ्के कः वासरः भविष्यति ?

मासस्य चतुर्थे शनिवासरे कः दिनाङ्कः भविष्यति ?

किं १९ दिनाङ्के सोमवासरः भविष्यति ?

शिक्षकनिर्देशः — दिनदर्शिकायाः साहाय्येन द्वयोः दिनाङ्कयोः अथवा त्रयाणां दिनाङ्कानां मध्ये कति दिनानि भवन्ति इति । शिक्षकः सहभागिनः गणयितुं प्रेरयेत् ।

अभ्यास-कार्यम्

१. प्रदत्तैः अक्षरैः शब्दानां निर्माणं कुर्मः -

घ –

क्ष –

ढ –

ध –

२. उचितैः शब्दैः वाक्यपूर्णं कुर्मः -

क) मतदानेन _____ सशक्तं भवति । (राजतन्त्रम्/लोकतन्त्रम्)

ख) _____ साध्यं सर्वम् । (चिन्तनेन/परिश्रमेण)

ग) _____ धनं सर्वधन-प्रधानम् । (विद्या/स्वर्णम्)

३. चित्रं दृष्ट्वा वाक्यत्रयं लिखामः -

१. _____

२. _____

३. _____

४. रिक्तस्थानं पूरयामः -

क) एकस्मिन् दिने _____ होराः भवन्ति ।

ख) होरायाः सूचिका सम्पूर्ण-दिने घटिकावृत्तस्य भ्रमणं _____ वारं करोति ।

५. २४ होरात्मिकायाः घटिकायाः समयं १२ होरात्मिकायाः घटिकायाः समये परिवर्तयामः -

क) १६:१५ _____

ग) १३:१० _____

६. रेलयानस्य चिटिकायां प्रदत्ताः सूचनाः पठित्वा वदन्तु लिखन्तु च -

शुभ यात्रा		HAPPY JOURNEY								
पी एन आर नं. PNR NO.	गाडी नं. TRAIN NO.	तिथि DATE	कि.मी. K.M.	वयस्क ADULT	बच्चे CHILD	टिकट नं. TICKET NO.				
423-4888961	12429	30-01-2012	705	1	0	A 10698864				
श्रेणी CLASS	JOURNEY CUM RESERVATION TICKET				प्र.सं. PRS-SC					
उत्पाता बेंगलुरु सिटी जं. सिकंदराबाद जं.				तक आरक्षित / RESV. UP TO 313						
BANGALORE CY JN SECUNDERABAD JN										
कोच COACH	सीट/बर्थ SEAT/BERTH	लिंग SEX	आयु AGE	यात्रा प्राधिकार T.AUTHORITY	रिवाज CONC	आ.शु. R.FEE	श.प्र. S.CH	सु.प्र. SF.CH	वाउचर रु. VOUCH. Rs.	कु. नकद रु. T.CASH Rs.
B4	1 LB	F	25 NV			20				1085
Rs. ONE ZERO EIGHT FIVE ONLY										
RAJDHANI EXP BRD BANGALORE CY JN SCH DEP 30-01 20:20 ARR 31-01 07:35										
313 04-11-2011 16:55 JET 1 VIA DMH										

क) कुत्र पर्यन्तं यात्रा भविष्यति ? _____

ख) यात्रायाः तिथिः का अस्ति ? _____

७. रिक्तस्थानं पूरयामः -

क) एकस्मिन् वर्षे _____ मासाः भवन्ति ।

ख) एकस्मिन् वर्षे _____ दिनानि भवन्ति ।

